

Екзистенційно-феноменологічна психологія особистості

УДК 87.717 + 241.631

Алла Олійник

ЖИТТЄДАЙНІСТЬ ГУМАНІСТИЧНО-РЕЛІГІЙНОГО СМИСЛУ ІСНУВАННЯ У ПРОТИДІ СУЇЦИДАЛЬНИМ ТЕНДЕНЦІЯМ У СЕРЕДОВИЩІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Стаття присвячена проблемі антисуїцидального впливу духовно-моральних ціннісних орієнтацій, гуманістично-релігійного смислу існування студентської молоді. Деструктивність, яку несе сучасне цивілізоване суспільство, стає безпосередньою причиною відхилень у поведінці молоді, зокрема її аутодеструктивної поведінки. Втрата істинних ідеалів життя, бездуховність, хибна система цінностей, дезінтеграція суспільства, відсутність чітких моральних орієнтирів поведінки, надмірний меркантилізм – це наслідки утилітарно-технократичної цивілізації. Все це поглиблює внутрішні протиріччя людини, спричиняючи глибоку депресію та розчарування, що перебувають у прямому зв'язку з суїцидальністю. Життя молоді людини лише тоді сповниться справжньою гармонією, спокоєм та смислом, коли вона психологічно звільниться від влади споживацького суспільства над власною долею, перестане вимірювати свою успішність та благополуччя виключно накопиченими статками, кар'єрним ростом, а відродиться до нового високодуховного життя з Богом. Життєва практика не одного покоління доводить, що відкриття у собі духовного потенціалу, внутрішнє єднання з Богом сповнює життя людини істинним смислом, могутньою життєвою наснагою, з неймовірною інтенсивністю допомагає долати фрустраційні стани, сприятливі щодо суїцидальності. Ідентифікуючи себе з Богом, керуючись Його завітами, людина покращує, морально вдосконалює себе й суспільство, у якому живе, прокладаючи шлях до всезагального духовного розвитку та єднання. Наголошуючи на нестабільності матеріальних земних цінностей, релігія зорієнтовує на істинні смисли буття, що слугує надійним психологічним бар'єром щодо аутодеструктивних налаштувань морально зневірених осіб.

Ключові слова: життєдайність, гуманістично-релігійний смисл, суїцид, суїцидальні тенденції, студентська молодь.

Стаття посвячена проблеме антисуицидального влияния духовно-моральных ценностных ориентаций, гуманистически-религиозного смысла

существования студенческой молодежи. Деструктивность, которую несет современное цивилизованное общество, становится непосредственной причиной отклонений в поведении молодежи, в частности ее аутодеструктивного поведения. Потеря истинных идеалов жизни, бездуховность, ошибочная система ценностей, дезинтеграция общества, отсутствие четких моральных ориентиров поведения, чрезмерный меркантилизм – это последствия утилитарно-технократической цивилизации. Все это углубляет внутренние противоречия человека, вызывая глубокие депрессии и разочарования, которые находятся в прямой связи из суицидом. Жизнь молодого человека только тогда наполнится настоящей гармонией, спокойствием и смыслом, когда он психологически освободится от власти потребительского общества над собственной судьбой, перестанет измерять свою успешность и благополучие исключительно накопленным состоянием, карьерным ростом, а возродится к новой высокодуховной жизни с Богом. Жизненная практика не одного поколения доказывает, что открытие в себе духовного потенциала, внутреннее единение с Богом наполняет жизнь человека истинным смыслом, могучим жизненным воодушевлением, с невероятной интенсивностью помогает преодолевать фрустрационные состояния, благоприятные относительно суицидальности. Идентифицируя себя с Богом, руководствуясь Его заветами, человек улучшает, морально совершенствует себя и общество, в котором живет, пролагая путь ко всеобщему духовному развитию и единению. Отмечая нестабильность материальных земных ценностей, религия ориентирует на истинные смыслы существования, которые служат надежным психологическим барьером относительно аутодеструктивных склонностей морально разубверенных личностей.

Ключевые слова: животворность, гуманистически-религиозный смысл, суицид, суицидальные тенденции, студенческая молодежь.

The article is sanctified to the problem of anti-suicidal influence of the spiritually-moral valued orientations, humanistic-religious sense of existence of student young people. The destructive that is carried by the modern civilized society becomes direct reason of rejections in behavior of young people, in particular her autodestructive behavior. A loss of veritable ideals of life, vacuum, erroneous system of values, disintegration of society, absence of clear moral reference-points of behavior, excessive mercantilism, is consequences of civilization. All this strengthens the internal contradictions of human, causing a deep depression and frustration that are in direct connection with suicide. The life of a young person only if you desire a genuine harmony, tranquility and sense when it psychologically is free from power of consumer society over its own destiny, will measure their success and well-being exclusively accumulated standing, career growth, and restored to the new high-spiritual life with God. Vital practice not one generation proves that the discovery of a spiritual potential, internal unity with God gives life true meaningful, powerful vital enthusiasm, with incredible intensity helps to overcome the frustrations, favourable for suicide.

Identifying ourselves with God, guided by His Testaments, man improves, morally improving themselves and the society in which he lives, paving the way to the spiritual development and unity. Noting the instability of tangible earthly values, religion directs on the true meanings of being that serves as a reliable psychological barrier on autodestructive preferences morally desperate individuals.

Key words: *life-givingness, humanistic-religious sense, suicide, suicidal tendencies, student young people.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Некрофільні тенденції сучасного світу, падіння рівня зацікавленості духовними цінностями, моральний занепад суспільства, відсутність чітких перспектив життя призводять до зростання чисельності людей різного віку, особливо молодих, охоплених почуттям абсурдності існування. Цей феномен західні дослідники назвали глобальною кризою духовності. Наростання суїцидальної налаштованості є істотним симптомом цієї кризи. Україна увійшла до групи країн з високим рівнем суїцидальної активності. Велику стурбованість викликає зростання чисельності суїцидів серед молоді – значна кількість суїцидальних спроб припадає на вік 16 – 24 рр. – вік особистісного та професійного самовизначення, "студентський".

Усе це безпосередньо впливає на загальний стан психічного здоров'я нації, рівень її психологічного благополуччя і спричиняє зростання прямих і непрямих суспільних витрат на саморуйнівну поведінку громадян та еквівалентні їй форми.

Цілковито позбавити суспільство від цього жахливого явища неможливо, враховуючи сукупність чинників, які спричиняють його, але з метою зменшення кількості аутодеструктивних дій необхідно активно формувати ставлення сучасної молодої людини до власного життя, життя взагалі як до найвищої цінності, шукати найбільш ефективні шляхи гармонізації душевного стану людини, прищеплювати їй активні життєствердні антисуїцидальні диспозиції.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Теоретико-методологічною базою дослідження стали: філософія екзистенціалізму щодо тлумачення проблеми абсурдності людського існування (А.Камю, С.К'еркегор, М.Хайдеггер, Л.Шестов, К.Ясперс та ін.); концептуальне осмислення потужності антисуїцидального впливу релігії, релігійної віри загалом; соціологія релігії Е.Дюркгайма (тлумачення релігії як потужної інтегруючої суспільство антисуїцидальної сили); трактування релігійної віри як "вершини свідомості" – віри у високий сенс людського існування в концепції В.Джемса; логотерапія В.Франкла, концепції Е.Фромма, представників гуманістичної психології (Г.Олпорта, К. Роджерса та ін.) щодо потужності антидеструктивного, антисуїцидального потенціалу віри в Бога, гуманістичних релігій; тлумачення могутньої життєдайності релігійних смислів існування в російській релігійній філософії (М.О.Бердяєв, Ф.М.Достоевський, Л.М.Толстой, С.Л.Франк та ін.);

психологія релігії В.П. Москальця (трактування релігійної віри як надпотужного антисуїцидального чинника) та ін.

Мета та завдання статті полягають у поглибленому обґрунтуванні проблеми життєствердного антисуїцидального впливу гуманістичних духовно-моральних ціннісних орієнтацій, віри в Бога студентської молоді, розширенні науково-методичної бази психопрофілактики суїцидальних тенденцій.

Виклад основного матеріалу. Нехтування високими духовно-моральними цінностями й орієнтаціями, руйнування, втрата ідеалів, які висвітлюють особистості життєву перспективу, сприяє поширенню суїцидонебезпечних настроїв у суспільстві. У сучасному суспільстві зростає кількість самотніх, нещасливих, розчарованих людей, молоді не знаходять високого смислу власного життя, заповнюючи екзистенційний вакуум алкоголем та наркотиками. Життєве неблагополуччя, безробіття, самотність, крах надій, усвідомлення безперспективності майбутнього, алкоголізм, наркоманія, зростання злочинності, меркантилізм на тлі бездуховності – така ситуація сьогодення перебуває у прямому зв'язку з суїцидальністю. Люди живуть без чітких критеріїв цінності життя. У сучасному індустріалізованому світі, де з кожним роком поглиблюється тотальний процес формалізації, раціоналізації, меркантилізації, відчуження у людських взаєминах вже майже не залишилося нічого, що могло б утримати від занурення на самісіньке дно кризи: "хвороба" цивілізацією, яка перетворилася на нав'язливу ідею, перекреслює в душі індивіда все, що могло б зберегти його віру у високий сенс життя. Негативний вплив на людську свідомість в епоху технічного прогресу здійснюється із вражаючим динамізмом з боку найрізноманітніших технологій. З одного боку, науково-технічний прогрес максимально спростив людське життя, вніс комфорт та легкість в усі його сфери, але з іншого – надмірний технократизм призвів до падіння рівня духовності та моральності у суспільстві, а відтак – до утвердження хибної системи цінностей, зневажання високими життєвими ідеалами добра, любові та милосердя.

Самогубство є своєрідним варіантом відповіді на кризу існування. Суїцидент – невдоволена собою людина, перебуває у конфлікті з діючими цінностями суспільного життя, які не приймає його власна природа. Реалії сучасного світу (цинізм, егоїзм, аморальність, жорстока боротьба за виживання) суперечать істинній сутності людини, призводять до девальвації гуманістичних цінностей, розчарування, депресії, а відтак – до самогубства. Збільшується чисельність людей, охоплених почуттям туги, екзистенційного вакууму, пов'язаного з утратою сенсу життя. Істотним показником і визначальним чинником такої ситуації у світі стало послаблення віри в Бога, орієнтації на високі духовні ідеали та цінності. Життя без ідеалів чи з бездуховними ідеалами й тяжкі розчарування є вельми сприятливими щодо суїцидальності [10, 49].

На тлі тотального відчуження індивідів один від одного ця "хвороба" духу перетворюється на хронічну, нищить людські властивості душі. У такій

атмосфері розчарована людина не знаходить у собі душевних сил протистояти усім труднощам безутішного існування і може вирішити звести рахунки із життям.

Виникнення психологічних проблем особи, зокрема суїцидальних, перебуває у прямому зв'язку зі зростанням рівня суспільної бездуховності. У сучасному цивілізованому світі спостерігається жахлива асиметрія. Виявляється вона в тому, що основні зусилля особистості спрямовані на утилітарні цінності нестабільного зовнішнього світу, внаслідок чого її життя стає обмеженим та дисгармонійним через постійну загрозу втрати значущих зв'язків, статусу, власності. Життя, позбавлене надособистісного смислу, спрямоване виключно на задоволення меркантильно-споживацьких цілей, детермінує відчай, розчарування та песимізм.

Досліджуючи проблему суїциду, психологічного здоров'я особи та суспільства, З.Фройд висловив припущення, що вимоги людської природи і суспільства можуть конфліктувати між собою внаслідок їх недосконалості; суспільство загалом може бути хворим. Обґрунтовуючи цю думку, він запровадив поняття "соціальний невроз" (нестача любові й уваги інших людей, неможливість для індивіда досягти гармонії з соціальною структурою суспільства) як причину найбільш поширених нервово-психічних розладів [11, 93].

На те, що духовний занепад суспільства спричиняє поширення аутодеструктивних тенденцій у психіці індивідів, вказував і Е.Фромм. Він намагався показати, наскільки морально хворе суспільство зі спотвореними ідеалами небезпечне для індивіда, стаючи джерелом думок про смерть та самогубство. У світі, в якому речі панують над людиною, "мати" панує над "бути", володіння над буттям, "мертве", механічне – над живим, цивілізація замінила Бога. Світ живої природи перетворився на механізований, позбавлений усякої життєвості мертвий світ, людина – на бездуховного робота. Любов до всього механічного, штучного, всього того, що не росте, не розвивається, стало основою сьогодення, замість любові до істинного, природного – того, що утверджує й піднімає цінність життя. Замість того, щоб цінувати найпрекрасніший дар Бога, любити себе та інших, люди знецінюють життя, утверджуючи хибні, неістинні смисли існування [6, 461–483].

Про вплив суспільства на суїцидальну схильність молоді у роботі "Батьки і діти їх — самогубці" говорить В.Федоров, звинувачуючи цивілізацію в тому, що вона спричинила його (суспільства) моральне падіння [5].

Сучасна урбанізована індивідуалістична культура робить людину самотньою, вона не персоналізується, а лише аномізується, страждає, не витримує самотності як єдиного середовища самоформування. Людина іноді може бажати самотності, але в сучасному світі вона найчастіше потерпає від неї: в умовах технократично-бездуховного науково-технічного поступу вона втрачає зв'язки зі світом та іншими, з товаришами по праці, по навчанню. Людина стає вільною "від усього", а тому й відчуженою від усього. Такий

стан пригнічує її: вона не хоче бути "вільною", прагне "втекти" від такої свободи (escape from freedom), мати доброзичливі стосунки з іншими, але навколишній світ не надає такої можливості. Таке відчуження індивідів один від одного стало фатальною основою міжлюдських взаємин, що переростає в агресію до себе та інших [7]. Нестерпне почування самотності, надмірний індивідуалізм, байдужість, цинізм, глибокі особистісні розчарування призводять до формування депресивно-невропатичних деструкцій у психіці індивідів, які є психологічним базисом суїцидальності.

На всезагальну байдужість, відсутність моральних ідеалів, духовних орієнтирів буття як основний чинник зростання суїцидальності в суспільстві вказував і засновник теорії еволюційного песимізму Е.Гартман. Він доводив, що еволюція світового процесу примножує суму болю: у світі сума болю більша, ніж сума задоволення [12, 49]. Науково-технічний прогрес, окрім комфорту, призвів і до знецінення життя: відчай і туга стали звичними його супутниками. Люди живуть з почуванням внутрішньої дисгармонії, без виразних критеріїв цінності життя через необхідність, всупереч власній природі, приймати проголошені суспільством хибні смисли буття.

Основною причиною зростання кількості самогубств М.О. Бердяєв також вважав підміну власне людських потреб технократичними. Він був переконаний, що техніка, яка виробляє непотрібні предмети та знаряддя нищення життя, влада речей та грошей створюють химери та фантазії, спрямовують людину на хибні фікції, які лише створюють враження реальності. "Я" людини завжди подвійне: "Я" істинне, реальне, глибоке і "Я", створене корисливою уявою, пристрастями, фікціями, яке "тягне вниз". Відтак, людина завжди стоїть перед вибором: між світом буденного життя, світом науковим, світом художнім, політичним, господарським та світом духовним, який є джерелом світлої й потужної життєвої енергії. Людина, на думку М.О. Бердяєва, є живою суперечністю, поєднанням кінцевого і нескінченного, висоти і нікчемності: послаблення її духовного начала, заперечення богоподібності неодмінно призведе до розпаду, дисоціації особистості. Істинне, глибинне "Я" людини, органічно пов'язане з духовністю, є могутньою синтезувальною силою, яка підтримує єдність особистості, суперечить формуванню саморуйнівних тенденцій у її психіці. Духовність, на думку мислителя, завжди пов'язана з Богом, є здобуттям внутрішньої сили, опірності, протидії владі світу та суспільства над людиною. Людський дух, за М.Бердяєвим, завжди повинен прагнути до трансцендентності – того, що перевищує людину, й лише за такої умови вона не "втратить" саму себе, а навпаки, досягне гармонії та щастя [2, 165–167].

Людська цивілізація, на думку М.О. Бердяєва, потребує глибокої духовної революції. Трагізм та драматичність людського існування значною мірою залежить від закритості людей одне від одного, від слабкості тієї синтезувальної духовності, яка веде до внутрішньої єдності особистості та єднання людини з людиною. Це – духовне єднання людей, духовна співдружність, духовна єдність людства, яка є одним зі шляхів боротьби

проти гнітючих настроїв, що ведуть до самогубства, а не єдність еротична, яка, навпаки, роз'єднує, вороже налаштовує індивідів одне проти одного [1, 8].

Видатний французький соціолог Е.Дюркгайм зростання чисельності самогубств також пов'язував з науково-технічним прогресом, "хворобою суспільства" – його невлаштованістю, роз'єднаністю, моральним та духовним занепадом. Такий стан суспільства соціолог назвав аномією і довів, що цей стан є потужним генератором самогубств [3, 261]. Е.Дюркгайм підкреслював: "...якщо моральне середовище суспільства розклатося, то його суб'єкти не можуть не зазнавати на собі цього стану, оскільки у ньому перебувають" [3, 479].

Однієї лише економічної регуляції для лікування хвороб суспільства, зниження рівня суїцидальності, на думку Е.Дюркгайма, недостатньо. Гармонізації суспільства, моральному порядку, зниженню чисельності самогубств сприятиме підвищення рівня інтегрованості суспільних груп, солідаризація. Високий рівень інтеграції суспільства передбачає суб'єктивну значущість його цінностей та традицій для кожного окремого індивіда, що заперечує суїцидальність. Невичерпним антисуїцидальним потенціалом, який, за Дюркгаймом, за силою перевищує вплив усіх інших чинників, володіє релігія, особливо конфесії зі стійкою, непохитною доктриною [3, 162–186]. Він наголошував, що релігія сприяє гармонізації особи та групи, відмовитися від неї означає сприяти дисгармонії суспільних відносин, а відтак і поширенню суїцидальності.

На значущість антисуїцидального потенціалу релігійної віри, життєдайність релігійного смислу існування вказує В.П. Москалець. Саме на рівні всього суспільства шляхом пробудження гуманістичної свідомості громадян повинна розв'язуватися проблема психопрофілактики суїцидальності сучасної молоді, на думку В.П. Москальця. Свідоме невимушене прийняття та дотримання студентством високих гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей (зокрема, утвердження найвищою цінністю людське життя), прищеплення і розвиток віри в Бога у світських закладах було б вагомим кроком вперед у розв'язанні проблеми психопрофілактики суїцидальності. Реальним втіленням у життя гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей є орієнтація на автентичну добротність: людяність, милосердя, любов, що ефективно протидіє деструктивності, являє собою фундаментальну основу життєдайних людських взаємин.

За даними соціологічних досліджень більшість громадян України очікує від релігії безкомпромісного утвердження в душах та людських взаєминах ідеалів, принципів, норм братньої любові, людяності, доброзичливості, милосердя, терпимості, справедливості, чесності, тобто гуманістичної тенденції оновлення душі як осередку Царства Божого, людських стосунків [11]. І хоча реалії життя часто пов'язані з гіркими розчаруваннями щодо братньої любові, і сподіватися на абсолютне утвердження гуманістично-релігійних ідеалів у реальних взаєминах було б

черговою утопією, в Україні все ж таки утверджується психолого-педагогічна тенденція релігійності, суть якої полягає у прийнятті та дотриманні високих гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей з потужним потенціалом протидії аутодеструктивності.

Світові релігії активно закликають людину до побудови життя на гуманістичних засадах (хоча гуманістичні тенденції в моральних ученнях різних релігій мають свою специфіку): доброзичливих міжособистісних взаємин, братерської любові, жертвовності, що протидіє відчуженості, ворожості, агресії, сприятливих щодо формування суїцидальних схильностей. Зокрема, індуїзм закликає "не бути джерелом тривоги для інших ні діями свого тіла, ні думками, ні словами", буддизм – до "милосердя по відношенню до всіх живих істот, прагнення всезагального спасіння", іслам – віддавати "краще з того, що здобули і створили ми, вам на землі, адже ніколи ви не будете у благополуччі, якщо не віддаватимете того, що любите", іудаїзм, християнство – "люби ближнього свого як самого себе..." [4, 66–334].

Як зазначає А. Маслоу, орієнтація на гуманістичні цінності, автентичну добротність є основною вродженою людською сутністю [9]. Відтак можна припустити, що незалежно від походження, індивідуальних особливостей, релігійності-нерелігійності, гуманістичний потенціал закладений у кожному з нас, необхідно лише його в собі відкрити й актуалізувати. Релігія, зорієнтовуючи на добротність у поведженні з іншими (Ендрю Емерсон назвав її матір'ю філантропії), допомагає людині віднайти Бога у власній душі, відкрити у собі цей потужний вітальний потенціал, показує шлях до самоспасіння. У цьому цілюща, антисуїцидальна міць добротності, до якої закликає релігія.

Науково доведено: глибока зацікавленість в інших, взаємодопомога, на яку налаштовує релігія, – цілюща, наділяє потужною духовною силою. Психологи, які працювали із військовополоненими, заручниками, біженцями, жертвами катастроф, зазначають, що вирішальний момент у їх одужанні – це співчуття, "видужання через взаємодопомогу" [8, 179–180].

Дослідження, проведені Пітером Бенсоном (Peter Benson, 1980; Hansen and others, 1995) з колегами довели, що віруючим студентам притаманний вищий рівень гуманізму, альтруїзму порівняно з невіруючою молоддю (й відтак, згідно з нашим обґрунтуванням, – потужний потенціал протидії суїцидальним тенденціям). Серед 12% американців, яких Джордж Геллап (Gallup, 1984) назвав "високорелігійними", 46% заявили, що працюють у службі допомоги бідним, немічним та літнім людям, а це набагато вищий відсоток у порівнянні з 22% "високо нерелігійних". Подальші дослідження Геллапа показали, що серед тих, хто вважав, що релігія "не відіграє важливої ролі" у їх житті, 28% добровільно брали участь у благодійних акціях; серед тих, хто вважав, що релігія "відіграє важливу роль" у їх житті, таких виявилось 50%. Згідно з іншим дослідженням Геллапа, 37% вірян, які відвідували церкву раз на рік і рідше та 76% тих, що відвідували її щотижня,

заявили, що справді замислюються над своїми зобов'язаннями перед бідними [8, 603–604].

Висновки. Таким чином, ціннісна система сучасного технократичного суспільства призвела до порушення внутрішньої гармонії багатьох людей. Втрата істинних ідеалів життя, бездуховність, хибна система цінностей, дезінтеграція суспільства, відсутність чітких моральних орієнтирів поведінки, надмірний меркантилізм – це наслідки утилітарно-технократичної цивілізації, що поглиблює внутрішні протиріччя людини, спричиняючи глибокі депресії та розчарування, суїцидальні думки. Більшість із тих, хто вкоротив собі віку, "не вписалися" у систему прийнятих у світі цінностей. Це переконує, що життєвою необхідністю є глибоке духовне оновлення сучасного суспільства. Життєва практика не одного покоління доводить, що відкриття у собі духовного потенціалу, внутрішнє єднання з Богом сповнює життя людини істинним смислом, могутньою життєвою наснагою, з неймовірною інтенсивністю допомагає долати фрустраційні стани, сприятливі щодо суїцидальності. Ідентифікуючи себе з Богом, керуючись Його заповідями, людина покращує, морально вдосконалює себе й суспільство, в якому живе, прокладаючи шлях до всезагального духовного розвитку та єднання. Наголошуючи на нестабільності матеріальних земних цінностей, релігія зорієнтовує на істинні гуманістичні смисли буття. Це, на нашу думку, слугує надійним психологічним бар'єром щодо аутодеструктивних налаштувань морально зневірених осіб.

1. *Berdjaev N. O samoubyjstve (psychologicheskij etjud) [About suicide (psychological etude)] / N. Berdyaev. – M.: MGU, 1992. – S.3 – 23.*
2. *Berdjaev N.A. Fylosofija svobody [Philosophy of freedom] / N.A. Berdyaev. – M.: Pravda, 1989. – 608 s.*
3. *Djurkgajm E. Samogubstvo: Sociologichne doslidzhennja [Suicide: sociological research] / E. Dyurkgaym. – K.: Osnovy, 1998. – 519 s.*
4. *Granovskaja R.M. Psihologija very [Psychology of faith] / R.M. Granovskaya. – SPB.: Rech, 2004. – 576 s.*
5. *Fedorov V.A. Rodytely y dety yh – samoubyjcy [Parents and children them suiciders] / V.A. Fedorov. – Saratov, 1911. – 27 s.*
6. *Fromm E. Anatomyja chelovecheskoj destruktivnosti [Anatomy of human's destruction] / E. Fromm. – M.: AST-LTD, 1998. – 672 s.*
7. *Fromm E. Begstvo ot svobody [Escape from freedom] / E. Fromm. – M.: Progress, 1989 – 272 s.*
8. *Majers D. Social'naja psihologija [Social psychology] / D. Maiers. – SPB.: Piter, 2003. – 752 s.*
9. *Maslow A. Religions Values and Peak-Experiences / Maslow A. – N. Y., 1970.*
10. *Purych-Pejakovych Ju. Samoubyjstvo podrostkov [Suicide of teenagers] / Yu. Purich-pejakovich, Dushan And. Dun'ich. – M.: Medicine, 2000. – 168 s.*

11. Psychologija sui'cydu: posib. [Psychology of suicide: manual] / [editor V.P.Moskalets]. – K.: Akademvydav, 2004. – 288 s.
12. Starshenbaum G.V. Suicydologija y kryzysnaja psyhoterapyja [Suicidology and crisis psychotherapy] / G.V. Starshenbaum. – M. : Kogito-center, 2005. – 376 s.

УДК 159.923

Євген Карпенко

МЕТОДОЛОГІЧНІ НАСТАНОВИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПАРАДИГМІ ПОЗИТИВНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ

У статті аналізується поняття емоційного інтелекту з точки зору екзистенційно-аналітичної терапії (Альфред Ленгле) та розглядаються його функції в парадигмі позитивної психотерапії (Носсрат Пезешкіан). Вважається, що емоційний інтелект, як інтегральна функція суб'єкта, покликаний вчуватися в первинні емоції, інтегрувати їх у структуру базових вартостей особистості, рефлексувати, доцільно та конгруентно реалізовувати інтенції Я. Натомість при прагненні взяти під жорсткий контроль власні переживання можливі різноманітні реакції втечі: у Тіло, Діяльність, Контакти, Сенси (Фантазії).

Опираючись на теоретико-методологічну базу позитивної психотерапії, у статті проаналізовано специфіку іррадіації емоційного інтелекту на три рівні функціонування психіки: поведінковий (симптоматичний), змістовний та базовий, що має різну міру усвідомленості.

Ключові слова: емоційний інтелект, емоція, відчуття, почуття, рефлексія, емпатія, особистість, суб'єкт, позитивна психотерапія, екзистенційно-аналітична терапія, конгруентність.

В статье анализируется понятие эмоционального интеллекта с точки зрения экзистенциально-аналитической терапии (Альфред Лэнгле) и рассматриваются его функции в парадигме позитивной психотерапии (Носсрат Пезешкиан). Считается, что эмоциональный интеллект, как интегральная функция субъекта, призван вчувствоваться в первичные эмоции, интегрировать их в структуру базисных ценностей личности, рефлексировать, целесообразно и конгруэнтно реализовывать интенции Я. Вместо этого при стремлении взять под жесткий контроль собственные переживания возможны разнообразные реакции бегства: в Тело, Деятельность, Контакты, Смыслы (Фантазии).